

UNELE ASPECTE ALE „ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DE DEZVOLTARE”

Tamara MELNIC

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

The article “Some aspects of the „developing education”” written by the senior lecturer at the department of General piano of the Academy of Music, Theatre and Fine Arts Tamara Melnic, analyses the concept of „*developing education*” as one of the most popular pedagogical concepts worldwide. Implementing the idea of „*developing education*” in the theory and practice of general piano teaching, the author makes a series of conclusions. The basic one is the idea on the systematic and universal character of „*developing education*” in general piano teaching at the higher music education, which contributes to professional skills’ development, creative thinking and deeper exploration of the intellectual capacities of a young musician.

Printre cele mai solicitate concepții ale învățământului muzical-pedagogic, un loc aparte i se atribuie teoriei „învățământului de dezvoltare”. Aceasta și-a confirmat caracterul său universal în procesul de predare a celor mai diverse discipline muzicale, printre care și pianul general.

Educarea muzicală generală reprezintă un proces complex și multilateral. Pe de o parte, aceasta este dezvoltarea unui complex de aptitudini speciale (auzul muzical, simțul ritmului, memoria muzicală), iar pe de alta, acestea sunt acele mișcări interioare, metamorfoze, care au loc în sfera gândirii profesionale, a conștiinței artistice a elevului.

Astăzi, psihologia muzicală a demonstrat că învățământul și dezvoltarea nu sunt procese adecvate, însă ele sunt foarte strâns legate între ele și reprezintă o unitate indestructibilă.

Dezvoltarea se desfășoară pe măsura obținerii unui anumit volum de cunoștințe, prin îmbogățirea propriei experiențe. Totuși, dezvoltarea nu se identifică cu lărgirea fondului de cunoștințe și deprinderi sau a creșterii „cantitative” a acestora. „Profunzimea înțelegerii muzicii depinde nu doar de talentul înnăscut al elevului, ci și de nivelul muzical de dezvoltare al lui, iar acest nivel este în mare măsură determinat de modalitatea practică de educare muzicală a acestuia, aleasă de pedagog” [1].

Totuși, integritatea interioară dintre instruire și dezvoltare nu asigură unul și același efect de dezvoltare pentru toți. Instruirea este capabilă într-o mare măsură să intensifice dezvoltarea generală a omului, însă sunt cazuri când influența acesteia are o importanță minimă. După părerea lui L.Barenboim, „conexiunea dintre nivelul de însușire a cunoștințelor muzicale și a deprinderilor interpretative, pe de o parte, și dezvoltarea muzicală, pe de alta nu este atât de directă și simplă precum se prezintă ea unor pedagogi. Procesul de instruire poate avea un caracter tangențial față de dezvoltare și să nu exercite asupra lui o influență majoră” [2].

O părere foarte interesantă în această privință a fost înaintată de profesorul Catedrei Pian general al Conservatorului T.Tușmalov în lucrarea „*Importanța cursului de pian general pentru dezvoltarea multilaterală a gândirii muzical-artistice a studenților din conservator și colegii muzicale*”. În opinia autoarei, „Există o ruptură importantă între instruirea și dezvoltarea elevilor și a studenților. Iată de ce una dintre cele mai complexe și actuale probleme este cea a coordonării dintre instruirea muzicală și instruirea general-muzicală. Dezvoltarea studentului, adică formarea aptitudinilor sale, a calităților profesional-intelectuale trebuie să constituie pentru pedagog o problemă nu mai puțin importantă decât formarea la elev a unui complex de deprinderi de interpretare, de abilități motorice și tehnice” [3].

Totuși, în ce mod ideea instruirii de dezvoltare este aplicabilă teoriei și practicii de predare a pianului general? Mai întâi pornim de la faptul că procedeele și metodele de instruire trebuie să aibă un caracter universal și să dețină o structură sintetică.

Într-adevăr, pe de o parte, aceste procedee și metode sunt legate în mod nemijlocit de procesul de interpretare, de însușirea tehnică a lucrărilor de către student, iar specificul clasei de interpretare pianistică este același. Pe de altă parte, este necesar ca aceleași procedee și metode ale activității de instruire să contribuie la maximum la dezvoltarea muzicală a studentului. Iată de ce este necesar un spectru larg de acțiuni asupra elevului, de procedee și metode de lucru utilizate de profesor.

În continuare, vom încerca să formulăm *patru principii muzical-didactice de bază* care, fiind utilizate în complex, vor fi în măsură să formeze un fundament trainic al instruirii de dezvoltare în clasa de pian general:

1. Lărgirea repertoriului, în baza abordării mai multor lucrări ce aparțin unor curente stilistice și fenomene artistice diferite.
 2. Accelerarea tempourilor de studiere a unei anumite părți a materialului didactic, fixarea atenției asupra obținerii abilităților și deprinderilor de interpretare într-un interval de timp cât mai scurt.
 3. Lărgirea „spațiului” teoretic al lecțiilor, renunțarea la abordarea „îngustă” a lucrărilor, utilizarea în timpul lecției a unui vast material cu caracter muzical-teoretic și muzical-istoric. Acest principiu se referă atât la conținutul lecției, cât și la modalitățile de desfășurare a ei.
 4. Încurajarea lucrului de sine stătător al elevului, a inițiativei sale artistice.
- Să urmărim în cele ce urmează, în detalii, principiile formulate mai sus.

1. Lărgirea repertoriului. Cursul *Pian general* presupune o lărgire permanentă a cunoștințelor despre stilul și epoca muzicală, despre curentele artistice, despre maniera individuală a fiecărui compozitor. Structura materialului de studiu al cursului *Pian general*, de asemenea, presupune o cuprindere cât mai largă a fenomenelor muzicale, fără de care nu poate avea loc procesul de formare a unui muzician profesionist.

Nu este întâmplătoare remarca T.Voițehovskaia, șef Catedra Pian general a Conservatorului în anii '50 ai secolului trecut, care afirma: „Metoda lecțiilor individuale oferă posibilitatea de a purta convorbiri personale cu elevii pe diferite teme, fapt ce influențează în mare măsură formarea personalității sale artistice” [4].

Educarea unui muzician-interpret cult se poate face doar în baza unui repertoriu de o înaltă ținută artistică. Fiecare epocă în istoria muzicii și-a format literatura și repertoriul propriu, diapazonul căruia oferă posibilitatea de a alege exemple adecvate pentru elevii cu diferită pregătire pianistică. Un astfel de principiu al alegerii repertoriului se numește „planificare stilistică de perspectivă” (termenul a fost propus de specialiștii Catedrei Pian general a Conservatorului de Stat din Kiev) [5].

Planificarea stilistică de perspectivă bazată pe „orientarea stilistică” este întotdeauna și una dintre cerințele principale ale Catedrei Pian general de la Conservatorul de Stat. E de remarcat că cu cât mai tipică este lucrarea din punct de vedere al stilului, cu atât mai mult material va oferi aceasta pentru analiză și generalizări.

2. Accelerarea tempourilor de studiere a unei anumite părți a repertoriului. Atribuim acestui principiu forme de lucru ce sunt foarte strâns legate una de alta, cum ar fi lectura la prima vedere și studierea schematică a lucrărilor, care sunt extrem de importante și contribuie la dezvoltarea elevului, în pedagogia pianistică.

Studierea schematică a lucrării este o studiere incompletă „conștientă”, în care procesul de studiu nu are drept scop o interpretare pianistică adusă la perfecțiune. Acest tip al studiului unor lucrări oferă posibilitatea de a „elibera timp” pentru a cunoaște o muzică nouă și este deosebit de efectiv mai ales la lecțiile de pian general, care se desfășoară, de regulă, în condițiile unui deficit de timp.

Această formă de studiu nu își propune drept scop învățarea pe de rost și interpretarea tehnică strălucită a lucrării. Lucrul asupra piesei este întrerupt atunci când elevul pătrunde conținutul ei artistic și o poate interpreta emoțional, conștientizând structurile acesteia.

Cercetătorii relevă faptul că în aceste cazuri, însușirea materialului are loc la un alt nivel decât în procesul lucrului asupra unei interpretări minuțioase a lucrării. „... Cu cât mai mare este numărul de lucrări pe care trebuie să le învețe, cu cât mai mult material trebuie să treacă prin conștiința elevului, cu atât mai mult el trebuie doar să cunoască, dar în nici un caz să nu învețe” [6].

Lectura notelor la prima vedere, de asemenea, este una dintre cele mai efective modalități ale dezvoltării muzicale care scoate în evidență principii didactice ale instruirii de dezvoltare cum sunt creșterea volumului de material muzical utilizat și accelerarea tempourilor de studiere a acestuia.

Lectura la prima vedere este „... una dintre căile cele mai scurte, cele mai de perspectivă, care conduce la dezvoltarea muzicală generală” [7]. Această formă de activitate oferă cele mai favorabile posibilități pentru o cunoaștere multilaterală și largă a literaturii muzicale, întrucât alături de repertoriul pianistic, studentul poate utiliza și clavire de operă, aranjamente simfonice, lucrări cameral-instrumentale și vocale.

3. Conținutul lecției și metodele de desfășurare a acesteia, lărgirea volumului de cunoștințe teoretice a lecției. Este cunoscută importanța rolului disciplinelor muzical-teoretice în procesul de instruire a muzicianului. Procesul de însușire a acestora se află în directă dependență de nivelul de pregătire pianistică a studentului, de deprinderea de a utiliza pianul în lucrul de sine stătător la teoria muzicii, armonie, solfegiu, forme, literatura muzicii, aranjament, instrumentare, citire a partiturilor. Aceste discipline necesită un exercițiu continuu asupra acompaniamentului, improvizației, transunerii, lecturii la prima vedere.

În procesul de lucru la pian apare posibilitatea de a învăța studentul să pătrundă în sensul fiecărei indicații a partiturii. Dincolo de hașură, pauză, semn de alterație, dinamică, pedală sau alte indicații, studentul învață să distingă trăsături ale stilului, să descifreze concepția compozitorului, să găsească cheia spre conținutul plastic al lucrării și spre metodele de interpretare a acesteia.

Astfel, una dintre componentele importante ale direcției de dezvoltare a cursului *Pian general*, după părerea mai multor cercetători, devine analiza interpretativă. „Dacă analiza muzicologică dezvoltă problema pătrunderii concepției compozitorului, prin conștientizarea complexului de mijloace ale expresivității muzicale, apoi analiza interpretativă presupune mișcarea ulterioară a gândului celui care analizează, pentru că el este legat de problema „aducerii” în fața ascultătorului a acestui conținut artistic într-o sonorizare vie în procesul interpretării”, remarcă cercetătoarea acestei probleme T. Iurova [8].

Analiza interpretativă este un fenomen complex sintetic ce include, de asemenea, și alte forme ale analizei cum sunt analiza armonică, polifonică, intonativă, factuală, de gen, arhitectonică. Pentru efectuarea analizei sunt necesare cunoștințe multilaterale, aptitudinea de a compara și a contrapune un material divers, a găsi legăturile cauză–efect, a înainta concluzii. Formarea acestor deprinderi are loc, înainte de toate, în clasa de specialitate. Însă la cursul *Pian general* este aprofundată dezvoltarea deprinderilor analizei interpretative a lucrării muzicale.

4. Utilizarea maximă în procesul de instruire a activității de gândire de sine stătătoare a studenților, a potențialului lor artistic. Începând cu sfârșitul secolului trecut psihologia și didactica pune accent nu atât pe memorie, cât pe gândire. „Instruirea care se orientează în principal spre memorizarea și păstrarea materialului în memorie, corespunde doar parțial cerințelor actuale”, scria la sfârșitul secolului XX psihologul rus A. Petrovski. „În prim-plan apare problema formării unor astfel de calități ale gândirii, care ar permite o însușire de sine stătătoare a informației ce se completează continuu” [9].

Așadar, studierea pianului presupune un proces activ de interacțiune a pedagogului cu studentul. Totuși, metodele tradiționale de predare presupun o activitate mai intensă a profesorului în comparație cu cea a studentului. Studentului i se oferă cunoștințe „gata preparate”, iar întregul proces de instruire se desfășoară la nivelul „memorare–interpretare”: activitatea intelectuală a acestuia este foarte scăzută, iar căutarea, cercetarea sunt reduse la minimum.

Fără a minimaliza importanța acestui „tip de gândire imitativ” [10], trebuie să remarcăm că viitorilor specialiști muzicieni trebuie să li se formeze un tip de gândire pentru care este caracteristică nu doar obținerea unor cunoștințe „gata pregătite”, dar și abilitatea de a le obține și a le utiliza de sine stătător. Dezvoltarea acestui tip de gândire se face prin metoda instruirii problematice.

Esența acestei metode se reduce la crearea unei situații, enunțarea unei probleme pe care studentul trebuie să o soluționeze de sine stătător. Anume metoda instruirii problematice care conferă activității de instruire un caracter artistic, contribuie la optimizarea procesului de instruire muzicală. Nu este un secret că metoda de explicare ilustrativă utilizată, de regulă, la predarea pianului general, nu contribuie la educarea unei gândiri artistice. Pentru a economisi timpul preconizat lecției, profesorii de pian, care se ocupă cu studenți de la diferite specialități, le oferă prea mult material „gata”. Câștigul de timp este doar o iluzie, efectul negativ al căreia se răsfrânge asupra nivelului neadecvat al gândirii artistice a elevului.

Metodicele bazate pe crearea unei situații problematice sau pe lansarea unei probleme dificile, care presupun dezvoltarea la studenți a capacităților de generalizare a faptelor și a fenomenelor, pot fi utilizate de pedagog în lucrul asupra legităților stilistice, a pedalizării, hașurilor, digitației și a altor aspecte ale interpretării. „Dezvoltarea abilității studentului de a lucra de sine stătător este una dintre cele mai importante sarcini ale profesorului”, subliniază T. Tușmalov. Mai mult, este extrem de important „să scutești studentul de eforturi inutile, de orele de lucru cheltuite în zadar, care îl distrag de la scopul principal” [11].

În procesul de formare a deprinderii de a lucra și a gândi de sine stătător trebuie luate în considerare și problemele specificului de lucru cu elevii mai mari, ce posedă deja o gândire mai matură care deseori depășește pregătirea pianistică.

Principala trăsătură a instruirii unei persoane mature este prezența unei gândiri dezvoltate. Și întrucât dezvoltarea gândirii muzicale depinde, pe lângă aptitudinile muzicale, și de nivelul general de dezvoltare, de nivelul de inteligență, de predispunerea spre analiză, spre comparare a fenomenelor, este de la sine înțeles că un elev matur este mai bine pregătit și are mai multe perspective pentru o instruire conștientă și inteligentă decât un copil.

Astfel, în procesul de instruire a maturilor putem evidenția rolul deosebit de important al intelectului, abilitatea de a argumenta logic perceperea emoțională a muzicii în sfera analizei muzicale, a momentelor motorice, a elementelor de organizare a lecțiilor. Lucrând cu o persoană matură, pedagogul trebuie să apeleze la conștiința lui, să se bazeze pe capacitățile lui intelectuale.

„Abordarea inteligentă a lecțiilor de pian îl determină (pe elev) să se supună anumitelor cerințe, adică să utilizeze în timpul interpretării procedee corecte ale cântării, o digitație adecvată, să respecte nuanțele dinamice.... astfel, începe a se manifesta și o anumită inițiativă artistică”, scria L.Oxinoit [12]. Elevului matur îi sunt necesare doar tezele de bază, generale, pe care el va putea să mizeze în procesul de lucru și conștientizare de sine stătător. Studentul trebuie să devină într-o anumită măsură un cercetător, și nu doar un simplu interpret al indicațiilor pedagogului.

Concluzionând cele expuse, menționăm că utilizarea principiilor de „instruire de dezvoltare” în procesul de predare a pianului general denotă caracterul lor universal și sistemic, contribuind la formarea unor deprinderi profesionale însușite pe larg, a gândirii artistice, a orizonturilor intelectuale ale muzicianului.

Referințe:

1. Овакимова Г. О роли мотивации и внимания в процессе обучения игре на фортепиано взрослых начинающих. К вопросу о некоторых особенностях музыкального развития взрослых начинающих // Фортепианная подготовка учителя-музыканта. - Москва: МГПИ им Ленина, 1975, p.58.
2. Баренбойм Л. Путь к музицированию. - Л., 1974, p.76.
3. Тушмалова Т. Значение общего фортепиано для всестороннего развития музыкально-художественного мышления студентов консерваторий и музыкальных училищ (методические рекомендации). - Кишинёв, 1989, p.4-5.
4. Darea de seamă a ședinței Catedrei Pian general din 4/03, 1952. Arhiva Națională a Republicii Moldova, fondul 3050, inventarul 1, dosarul 93, f.29.
5. Йовенко З. Общее фортепиано: вопросы методики. - Киев: Музична Украина, 1989, p.30.
6. Фейгин М. Музыкальный опыт учащегося // Вопросы фортепианной педагогики. - Москва: Музыка, вып. 3, 1971, p.35.
7. Тушмалова Т. *Idem*, p.11.
8. Юрова Т., Сушон Г. О новых формах проверки профессиональной подготовленности учащихся // Проблемы комплексного творческого воспитания музыканта-исполнителя (школа–училище–вуз). Вып. 2. - Новосибирск, НГК им М.Глинки; ГМПИ им. Гнесиных, вып. 2, 1984, p.126.
9. Петровский А. Значение и роль психологии в учебном процессе педагогического вуза // Вопросы психологии. - Москва, 1972. - p.129.
10. Артемьева Л. Оптимизация процесса обучения по курсу фортепиано // Фортепианное обучение студентов разных специальностей в музыкальном вузе. - Москва: ГМПИ им. Гнесиных, 1987, p.107.
11. Тушмалова Т. *Idem*, p.7.
12. Оксинайт А. Основные задачи педагога по курсу общего фортепиано (1959) // Arhiva Națională a Republicii Moldova, fondul 3050, inventarul 2, dosarul 65. f.12.

Prezentat la 27.10.2009